

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญอันทรงพลัง ในการนำมาใช้เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของปัจเจกบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งสถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เนื่องจากสถานศึกษามีภารกิจในการให้การศึกษอบรมแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไปของสังคมหรือชุมชนที่มาขอรับบริการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ที่กำหนดว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" ถ้าหากการจัดการศึกษามีคุณภาพดีแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ย่อมมีประสิทธิภาพการจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ ให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบกับการจัดการศึกษาในปี พ.ศ. 2552-2561 ซึ่งรัฐบาลประกาศนโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 ซึ่งมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย ประการที่สอง เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และประการที่สาม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 1)

การพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งให้นักเรียนมีความสามารถ 3 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการอ่านและเขียน (Literacy) การคำนวณ (Numeracy) และสามารถด้านเหตุผล (Reasoning Ability) จึงส่งผลต่อการพัฒนาครูที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความสามารถดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555: 5) ได้กำหนดแนวทางพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 สู่ความเป็นมืออาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Professional Development) พัฒนาครูในภาวะการดำเนินงานจริงที่โรงเรียน (On the Job Training) โดยวิธีการนิเทศแบบระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) การที่จะให้คุณภาพการศึกษาเป็นไปตามนโยบายดังกล่าวจะต้องอาศัยกระบวนการนิเทศการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน. 2552: 8) เนื่องจากกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมให้คุณภาพการศึกษา ระดับประถมศึกษาสูงขึ้น เป็นกระบวนการชี้แนะ แนะนำ และให้ความร่วมมือต่อการจัดกิจกรรมของครู ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนด (วัชรวิลา เล่าเรียนดี. 2555: 2) หรืออาจกล่าวได้ว่าการนิเทศเป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในวิชาชีพภายใน โรงเรียน (Professional Learning Community) เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและ ประสบความสำเร็จ (Glickman; Gordon; & Ross Gordon. 2007: 135) กระบวนการนิเทศการศึกษา ช่วยปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการสอนของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และส่งเสริมการจัด การศึกษาให้เจริญก้าวหน้า และหากนำกระบวนการนิเทศศึกษามาใช้ในระดับโรงเรียน ผู้นิเทศและ ผู้รับการนิเทศเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนร่วมมือกัน ดำเนินการนิเทศเป็นลำดับ ขั้นตอน ในแต่ละ ขั้นตอนการปฏิบัติได้กำหนดบุคลากรและผลลัพธ์ไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานซึ่ง สามารถติดตามและประเมินผลได้ เพื่อการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนที่จะดำเนินการในขั้นต่อไป นั่น หมายความว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนได้เกิดขึ้นแล้ว

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารการศึกษาใน ระดับสถานศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงาน ภายในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบประสบความสำเร็จ เป็นไปตามมาตรฐาน และสอดคล้องกับระเบียบวิธีการดำเนินงานที่กำหนดไว้ การนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นยุทธวิธีที่ สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรวิลา เล่าเรียนดี. 2555: 27-28) ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของกลิคแมน; กอร์ดอน; และรอส-กอร์ดอน (Glickman; Gordon; & Ross Gordon. 2007: 138-145) ที่ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนว่า ทำให้การสอนของครูมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรงให้มีการ ปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอ (ชาญชัย อาจิณสมมาตร. 2552: 25-26) จากความสำคัญ ดังกล่าว ได้มีการกำหนดการนิเทศภายในในการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยให้การนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การ ประเมินด้วย โดยระบุไว้ในด้านผู้บริหาร มาตรฐานที่ 12 เกณฑ์การพิจารณาข้อที่ 12.2.5 สถานศึกษามี ระบบการนิเทศการเรียนการสอนและนำผลไปปรับปรุงการสอนอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ ตระหนัก เห็นความสำคัญและนำไปปฏิบัติในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม และตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 14 ตัวบ่งชี้ที่ 14.6 ระบุว่าให้สถานศึกษามีระบบการนิเทศการสอนและนำผลไปปรับปรุงการสอนอย่างสม่ำเสมอ เช่นเดียวกัน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2550: 13) การนิเทศภายในโรงเรียนจึงถือเป็น กิจกรรมที่ดีที่สุดในการสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมี

ขั้นตอนในการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนที่ช่วยให้ครูมีขวัญกำลังใจในการทำงาน ให้ครูร่วมมือกันทำงานด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันพบว่า การนิเทศภายในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ค่อยให้ความสำคัญ การดำเนินงานด้านการนิเทศภายในโรงเรียน ขาดการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานนิเทศภายใน ขาดเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ (อรรถพล ปิ่นม้น. 2550: 74, 78) และยังเข้าใจว่าการนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์โดยตรง จึงเป็นสาเหตุให้การนิเทศภายในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552: 24)

การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทยที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และ 5 อำเภอในจังหวัดสงขลา คือ อำเภอเทพา จะนะ นาทวี สะบ้าย้อย และสะเดา ก็มีจุดมุ่งหมายตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวเช่นกัน แต่มีความยุ่งยากในการบริหารจัดการมากกว่าในพื้นที่ทั่วไป เนื่องจาก 5 จังหวัดทางภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องความไม่สงบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การขาดอัตรากำลังครู (บัณฑิตย์ สະมะอุณ; และคณะ. 2548: บทสรุป) นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้สอนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านความรู้ความสามารถของครูไม่ตรงกับวิชาที่สอนหรือจบการศึกษาวិชาเอกไม่ตรงกับวิชาที่สอนทำให้ประสิทธิภาพการสอนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ซึ่งมีผลให้คุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (บรรจง ฟุ้งสง. 2550: 25) และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ เช่น ในปีการศึกษา 2554 ผลการสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ ร้อยละ 5.56 กล่าวคือ นักเรียน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เท่ากับร้อยละ 43.80 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับชาติ เท่ากับร้อยละ 49.36 (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555: 18) ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ด้วยการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากการนิเทศภายในเป็นการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เพื่อให้แก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน และยังส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่ครูผู้สอนอีกด้วย (สุภาพ จันทรมณี. 2547: 6)

จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 1,233 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555: 1) สภาพการนิเทศการเรียนการสอนในปัจจุบันพบว่า การนิเทศภายนอกโดยศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอ เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีจำนวนน้อย เกษียณอายุราชการและลาออกก่อนกำหนดเกษียณ ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานคุมอัตรากำลังศึกษานิเทศก์ทุกเขตพื้นที่ไม่ให้เกินร้อยละ 70 ของจำนวนศึกษานิเทศก์ตามกรอบอัตรากำลังเพื่อยุบายการเกลี้ยอัตรากำลังศึกษานิเทศก์ระดับประเทศ ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน ส่งผลให้การนิเทศติดตามงานไม่ต่อเนื่อง สำนักพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้มีการแนะนำ ช่วยเหลือด้านการเรียนการสอน

ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนำไปสู่ความเป็นมืออาชีพ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในโรงเรียน (โสภภาพร ไสยแพทย์. 2550: 97)

ลัดดาวรรณ ศรีสังข์ (2553: 4) ได้ศึกษา ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนจังหวัดชายแดนใต้มีปัญหาต่างๆ ที่กระทบต่อคุณภาพการศึกษามีหลายด้าน ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ กระบวนการนิเทศช่วยเหลือครูด้านการเรียนการสอนยังไม่เป็นระบบ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูซึ่งจัดการเรียนรู้โดยยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลัก โดยที่ขาดการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรกำหนด นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการนิเทศภายใน ไม่มีหลักฐานปรากฏเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา เช่น ไม่มีการแต่งตั้งผู้นิเทศภายในโรงเรียนที่ชัดเจน ขาดหลักฐานบันทึกการนิเทศภายในโรงเรียน ส่งผลให้การนิเทศภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพน้อย (อัมพร พงษ์กังสนานันท์. 2552: 17) บางโรงเรียนมีการนิเทศภายในอยู่บ้างแต่ก็ไม่เป็นระบบ ไม่สม่ำเสมอ เช่น ขาดการวางแผนนิเทศระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ขาดการกำหนดเป้าหมายในการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนยังไม่สามารถนำระบบการนิเทศภายในมาปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีรูปแบบการนิเทศภายในที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการดำเนินงานที่เป็นขั้นเป็นตอน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. 2554: 11-12) บางโรงเรียนได้นำกระบวนการนิเทศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ แต่ไม่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างผู้รับการนิเทศกับผู้นิเทศ (อัสนะ เจอะอุบง. 2551: 52) ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาที่ต่ำกว่าเป้าหมาย ในการแก้ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ได้ด้วยกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากการนิเทศภายในเป็นการร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียนในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาให้นักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (รัชณี ลาภรัตน์ทอง. 2553: 13) และกรองทอง จิรเดชากุล (2550: 3) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและความต้องการรูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัด ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการในการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เพื่อให้การนิเทศภายในช่วยในการพัฒนากระบวนการและวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา เห็นว่าควรมีการศึกษาปัญหาสำคัญดังกล่าวที่เจาะลึกในประเด็นเกี่ยวกับ รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เหมาะสม ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้นไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนั้น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยรวมทั้งตัวแปรที่ศึกษาจะกำหนดไว้ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศภายในของโรงเรียนระดับประถมศึกษาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นระยะที่ดำเนินการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี รายงาน วารสาร งานวิจัยและข้อมูลสถิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสาร รายงาน วารสาร งานวิจัย และข้อมูลสถิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรนิเทศภายในโรงเรียน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นระยะที่นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) มาจัดทำแบบสอบถาม ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 และ 3 ในเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษา ระดับการศึกษาปริญญาเอกและปริญญาโท วิทยฐานะเชี่ยวชาญและชำนาญการพิเศษ ปฏิบัติงานในระดับส่วนกลางและระดับภูมิภาค หรือเป็นข้าราชการบำนาญ จำนวน 19 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากบุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. นักวิชาการด้านหลักการนิเทศ จำนวน 6 คน เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ ระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 6 คน เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ ระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางการบริหารไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ผู้อำนวยการสถานศึกษา และมีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี

3. ผู้มีประสบการณ์ด้านการนิเทศ จำนวน 7 คน เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ ระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าระดับเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และประโยชน์ในการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 1,233 คน

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2556 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตัวแปรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้จำนวน 297 คน มีขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. สํารวจจำนวนผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2556 จำนวนทั้งสิ้น 11 เขตพื้นที่การศึกษา มีจำนวนผู้บริหาร 1,233 คน

2. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) ได้จำนวน 297 คน แล้วทำการเลือกแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตัวแปรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. เลือกกลุ่มตัวอย่างจาก 11 เขตพื้นที่การศึกษาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเทียบสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา

4. สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างในข้อ 3

นियามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา หมายถึง กระบวนการนิเทศภายในซึ่งมี 6 ขั้นตอน และมีปัจจัยเชิงบวกสนับสนุนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ 5 ประการ

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การเตรียมการ หมายถึง การศึกษาปัญหาและความต้องการด้านการนิเทศภายในโรงเรียน วิเคราะห์สภาพบริบทต่างๆ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการนิเทศภายใน รวมถึงจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ หมายถึง การนำนโยบายมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ จุดเน้น ซึ่งเป็นแนวทางหรือวิธีการดำเนินงานเพื่อให้การนิเทศภายในบรรลุเป้าหมาย

ขั้นที่ 3 การสร้างความเข้าใจกับครู บุคลากรและกรรมการสถานศึกษา หมายถึง การสื่อสารเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนและกรรมการสถานศึกษามีความตระหนักร่วมกัน เกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศภายใน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นที่ 4 วางแผนการนิเทศ หมายถึง การที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อทบทวนกระบวนการนิเทศภายใน และกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงาน กำหนดวันเวลา และสื่อ เครื่องมือที่จะใช้ในการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 5 การที่ผู้นิเทศปฏิบัติตามการนิเทศตามแผนการนิเทศที่จัดทำขึ้นระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการนิเทศ หมายถึง การที่ผู้นิเทศประเมินผลการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม โดยผู้รับการนิเทศได้รับทราบวิธีการและผลการประเมิน เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขปัญหา ร่วมกัน อันจะส่งผลต่อการสอนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ปัจจัยเชิงบวกสนับสนุนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง สิ่งที่ช่วยให้การนิเทศภายในดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิชาการ ในการนำพาให้การนิเทศภายในประสบความสำเร็จ

2. ความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้นิเทศ หมายถึง เป็นคุณลักษณะด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ผู้นิเทศจะต้องมี เกี่ยวกับเรื่อง หลักสูตร วิธีสอน การพัฒนาสื่อ กระบวนการนิเทศภายใน และการประสานสัมพันธ์กับผู้รับการนิเทศ

3. พฤติกรรมของผู้รับการนิเทศ หมายถึง ทักษะคติ ความตั้งใจ ความร่วมมือ ความสามารถ ด้านการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลตลอดถึงการปฏิบัติงานเพื่อให้การนิเทศภายในประสบความสำเร็จ

4. สื่อและเครื่องมือนิเทศ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และเป็นระบบ อิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารทางไกล

5. บรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ หมายถึง บรรยากาศที่มีความเหมาะสม ส่งเสริมให้การนิเทศภายในประสบความสำเร็จ เช่น ความเป็นกัลยาณมิตร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บุคลากรในโรงเรียน ให้ความร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่างๆ มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ห้าจังหวัดทางภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยติดกับ ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และรวมถึง 5 อำเภอในจังหวัดสงขลา คือ อำเภอเทพา จะนะ นาทวี สะบ้าย้อย และสะเดา สำหรับในที่นี่ได้ดำเนินการศึกษาเฉพาะจังหวัดสตูล

โรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยติดกับประเทศมาเลเซีย ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และรวมถึง 5 อำเภอในจังหวัดสงขลา คือ อำเภอเทพา จะนะ นาทวี สะบ้าย้อย และสะเดา สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเชิงลึกกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้นิเทศ หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรที่ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นิเทศของโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูผู้สอนที่วางแผนร่วมกับผู้นิเทศ และรับคำแนะนำ ช่วยเหลือจาก ผู้นิเทศ เพื่อพัฒนาการสอนของตนเอง

เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง พื้นที่ของจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ที่รัฐบาลได้มีนโยบายต้องการให้เป็นพื้นที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนโดยเฉพาะ ด้านการศึกษาที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เกิดสันติสุข ทั้งนี้เพื่อ ส่งผลต่อการพัฒนาคนและสังคมของประเทศให้มีคุณภาพ

สำนักพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สพท.จชต.) หมายถึง หน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาในเขต 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกและมีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษาหรือการวิจัย ไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือไม่ต่ำกว่าปริญญาโทที่มีวิทยฐานะเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษาหรือการวิจัยไม่น้อยกว่า 5 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลต่อคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่อไป
2. ได้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สามารถนำไปใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้พัฒนารูปแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษากระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ แฮร์ริส (Harris. 1985) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การประเมินสภาพการทำงาน (assessing) ขั้นตอนที่ 2 การจัดลำดับความสำคัญของงาน (prioritizing) ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบวิธีการทำงาน (designing) ขั้นตอนที่ 4 การจัดสรรทรัพยากร (allocating resources) ขั้นตอนที่ 5 การประสานงาน (coordinating) และขั้นตอนที่ 6 การอำนวยการ (directing)

แนวความคิดของโคแกน (Cogan. 1973: 10-12) ได้นำเสนอวงจรการนิเทศ (The Cycle of Supervision) โดยแบ่งออกเป็น 8 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้นิเทศ ขั้นที่ 2 การวางแผนร่วมกับครู ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ในการสังเกต ขั้นที่ 4 การสังเกตการสอน ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนหลังจากการสังเกต ขั้นที่ 6 การวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์ ขั้นที่ 7 การประชุมปรึกษาหารือ และขั้นที่ 8 การปรับปรุงแผน

กลิคแมน กอร์ดอน และรอส-กอร์ดอน (Glickman; Gordon; & Ross-Gordon. 2007: 229-230) ที่เสนอว่าขั้นตอนการดำเนินการนิเทศภายในแบบคลินิกมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การพูดคุยกับครูก่อนสังเกตการสอน (preobservation) ขั้นที่ 2 การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (observation) ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และการตีความการสังเกตและกำหนดวิธีการพูดคุย หลังจากการสังเกตการสอนในชั้นเรียน และมีการบันทึกข้อมูลไว้โดยละเอียด ขั้นที่ 4 การพูดคุยหลังการสังเกต และขั้นที่ 5 ขั้นการติชม

กระบวนการนิเทศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552: 63) ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มี 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการนิเทศ 2) ขั้นวางแผนการนิเทศ 3) ขั้นปฏิบัติตามแผนการนิเทศ 4) ขั้นประเมินผลการนิเทศ และ 5) ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

และจากแนวคิดของไวลส์; และบอนดี (Wiles; & Bondi. 2004: 261-264) ซึ่งกล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนว่า การนิเทศภายในเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนทุกคน

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นกรอบความคิดในการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศภายใน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมการ ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ ขั้นที่ 3 การสร้างความเข้าใจกับครูบุคลากรและกรรมการสถานศึกษา ขั้นที่ 4 การวางแผนนิเทศ ขั้นที่ 5 การปฏิบัติการนิเทศตามแผน และขั้นที่ 6 การประเมินผลการนิเทศ

2. การศึกษาปัจจัยเชิงบวกสนับสนุนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของฮิวเบอร์ (Huber. 2006: 30-34) การนิเทศภายในโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน

แนวความคิดของแฮร์ริส (Harris. 1985) ที่ได้เสนอว่า ความรู้ความสามารถของผู้นิเทศจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาหลักสูตร (developing curriculum) การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การสอน (providing materials) การจัดการสอน (organizing for instruction) การจัดอบรมครูประจำการ (arranging for in-service education) การประเมินผลการเรียนการสอน (evaluating instruction) และอื่นๆ

กลัทธอน (Glatthorn. 1990: 4) ได้เสนอว่า ความร่วมมือในการนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องเกิดจากความร่วมมือในการปฏิบัติงานของผู้นิเทศกับผู้บริหารนิเทศ

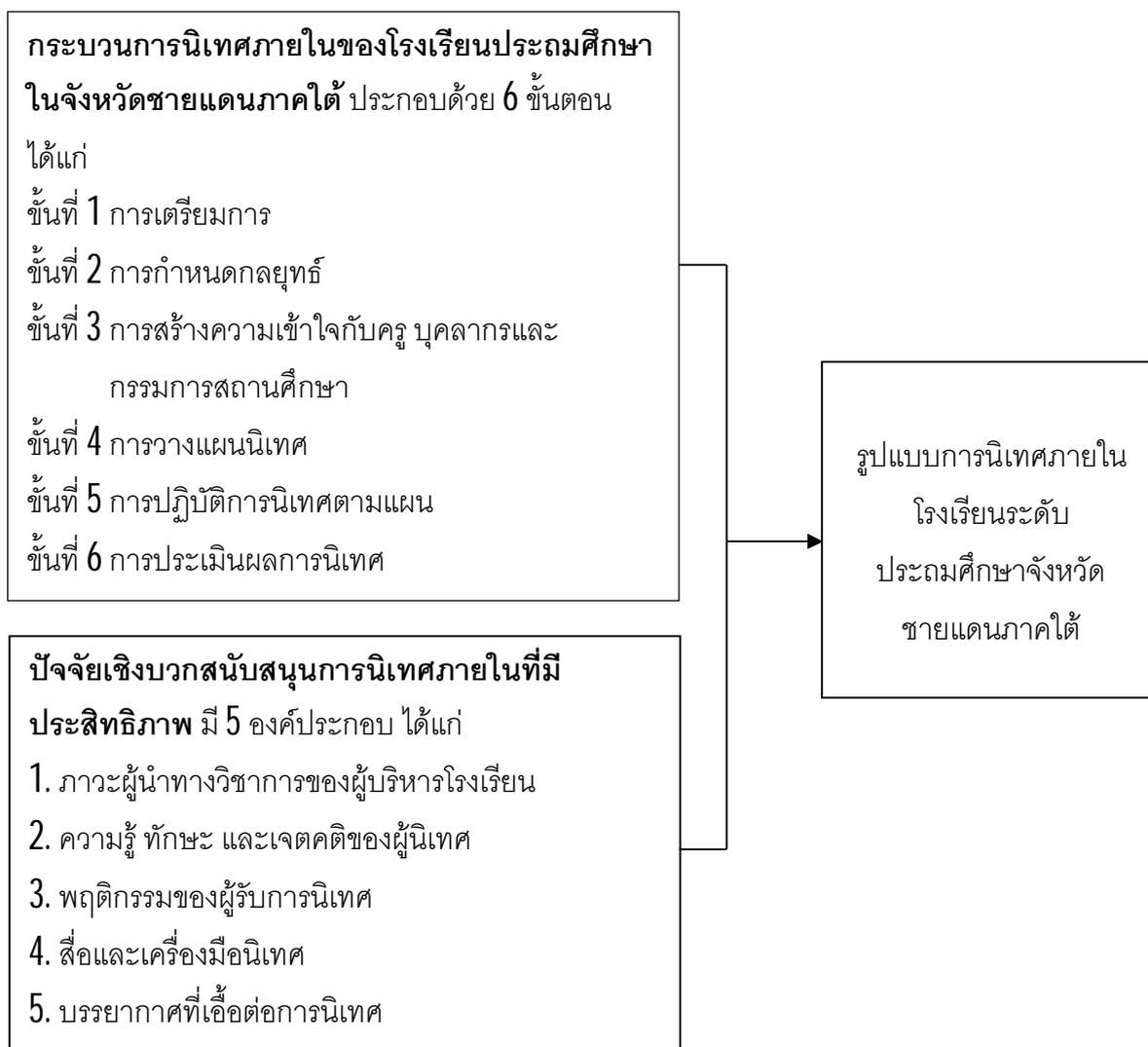
นพรัตน์ คลีตอนยอ (2551: 30) ได้กล่าวว่า สื่อและเครื่องมือนิเทศ ช่วยให้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพซึ่งผู้นิเทศจำเป็นจะต้องจัดเตรียมสื่อและเครื่องมือนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการไปนิเทศภายในแต่ละครั้ง และได้แบ่งสื่อและเครื่องมือนิเทศออกเป็น

2 ชนิด คือ สื่อและเครื่องมือสำหรับตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ใช้เพื่อค้นหาปริมาณและสาเหตุของปัญหาที่ขัดขวางความเจริญก้าวหน้า เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขได้ถูกต้อง เครื่องมือตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา และสื่อและเครื่องมือสำหรับส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการใช้สื่อและเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพ จะเป็นแนวคิดให้ผู้นิเทศ สร้างสื่อเครื่องมือ เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในลักษณะต่างๆ เช่น สื่อและเครื่องมือนิเทศเพื่อป้องกัน สื่อและเครื่องมือการนิเทศเพื่อแก้ไข สื่อและเครื่องมือนิเทศเพื่อก่อนหรือสร้าง และสื่อและเครื่องมือการนิเทศเพื่อสร้างสรรค์

มาร์ค และสตูป (Mark; & Stoop. 1985: 5) ได้เสนอหลักการบริหารโรงเรียนที่เอื้อต่อการนิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ต้องบริหารจัดการให้ครูทุกคนต้องการและมุ่งหวังจะได้รับการช่วยเหลือด้านการนิเทศ ทำให้ครูเห็นว่าการนิเทศการศึกษาช่วยให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาแจ่มชัดขึ้น ช่วยในการจัดและบริหารกิจกรรมในหลักสูตรสำหรับนักเรียน ความรับผิดชอบในการปรับโครงการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูใหญ่ที่ทำเพื่อโรงเรียนและครูทำเพื่อชั้นเรียน และการนิเทศการศึกษาต้องจัดงบประมาณไว้ในงบประมาณประจำปี และอื่นๆ

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นกรอบความคิดในการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

ปัจจัยเชิงบวกสนับสนุนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน 2) ความรู้ ทักษะและทัศนคติของผู้นิเทศ 3) พฤติกรรมของผู้รับการนิเทศ 4) สื่อและเครื่องมือนิเทศ และ 5) บรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย